

сельскохозяйственной промышленности, которому в этом году исполняется 135 лет. Определены основные принципы деятельности, достижения и успехи в области растениеводства.

Ключевые слова: Организационно-посредническое бюро, испытательная комиссия, Харьковское общество сельского хозяйства и сельскохозяйственной промышленности, сельскохозяйственное опытное дело, аграрная отрасль.

Volodymyr Shulga

IN THE ORIGINS OF THE ORGANIZATIONAL AND INTERMEDIARY BUREAU AND ITS TESTING COMMISSION (FOR 135TH ANNIVERSARY OF KHARKIV SOCIETY OF AGRICULTURE AND AGRICULTURAL INDUSTRY)

The prerequisites of appearance of the Organizational and intermediary bureau and the testing commission at it, established by the Committee of agricultural crop of Kharkiv society of agriculture and agricultural industry, which this year celebrates 135th anniversary are considered by the method of historical and scientific analysis. The basic principles, achievements and advances in crop production are observed.

Key words: the Organizational and intermediary bureau, the testing commission, Kharkiv society of agriculture and agricultural industry, agricultural research case, agriculture.

УДК 796.5 (477)

Ганна Чепурда

ВТІЛЕННЯ В ЖИТТЯ ПЛАНІВ ЗАЛІСНЕННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Досліджено втілення в життя планів заліснення степових та лісостепових регіонів України у період після закінчення Другої світової війни відповідно до «великого плану перетворення природи». Показані заходи радянської влади по створенню системи полезахисних лісосмуг, передбачених «Великим планом перетворення природи».

Ключові слова: «великий план перетворення природи», лісонасадження, меліорація земель, полезахисні лісосмуги, протиерозійні роботи.

Після закінчення Другої світової війни, наряду з ліквідацією її наслідків, в колгоспах та радгоспах України були відновлені у великих розмірах роботи по створенню лісозахисних насаджень. Лісомеліоративні заходи передбачали звичайно закладку стокорегуючих прибалкових та приярних лісових смуг, створення суцільних насаджень по ярам, балкам, берегам річок, біля ферм, по берегам ставків та водосховищ.

Метою статті є розкриття специфічних особливостей втілення в життя планів заліснення регіонів України у період після закінчення Другої світової війни відповідно до «Великого плану перетворення природи».

У свій час до порушеної нами проблеми зверталися Д. Гак, І. Романенко, Л. Сумський, Ф. Кошелев, П. Вакулюк, В. Литвин, Б. Кіндюк [1]. Водночас сучасні можливості дослідників у доступі до джерел дозволяють висвітлити раніше маловідомі сюжети та зробити нові висновки щодо наслідків реалізації «Великого плану перетворення природи» для українських земель.

З метою складання проектів на лісорозсадники і лісосмуги в Україні у 1949 р. організовано республіканський трест «Агролісопроект». З кінця 1940-х рр. різко збільшився випуск машин і механізмів для потреб лісового господарства [2, с. 133].

До штатів сільськогосподарських органів від машинно-тракторних станцій до Міністерства сільськогосподарства УРСР введено посади спеціалістів-агролісомеліораторів. Посади таких же спеціалістів були введені в обкомах партії, а в ЦК КП(б)У було створено сектор полезахисного лісорозведення.

У лісогосподарських та лісотехнічних інститутах і технікумах України різко збільшили набір на лісогосподарські та лісомеліоративні факультети, а в кількох сільськогосподарських вишах України були відкриті лісомеліоративні факультети [2, с. 134].

У 1948 р. посадка полезахисних смуг була здійснена на площі 9182 га, обліснення та закріплення пісків проведено на площі 2361 га, посадка лісових насаджень по ярам та балкам проведена на площі 4737 га [3, с. 4].

Упродовж 1949–1952 рр. колгоспи і радгоспи України щорічно, своїми силами, саджали і сіяли в середньому по 66000 га полезахисних лісових смуг. Посадки здійснювались як державою, так і

колгоспами. Спеціальними урядовими постановами навіть регулювалася передача лісів колгоспам. Наприклад, постановами Ради Міністрів СРСР № 3179 від 17 липня 1950 р. та Ради Міністрів УРСР від 27 липня 1950 р. № 2285 виконкомам обласних рад надавалося право здійснювати передачу укрупненим колгоспам дрібних ділянок Держлісфонду, розміром до 100 га, які знаходилися поруч з колгоспними землями, з відома органів лісового господарства. Ліси площею понад 100 га передавалися з дозволу уряду відповідно до постанови Ради Міністрів СРСР № 906 від 25 березня 1948 р. [4, арк.41].

У кожному колгоспі та радгоспі були організовані лісомеліоративні та лісокультурні ланки. Виконання робіт по створенню лісосмуг і садіння лісокультур у колгоспно-радгоспних лісах покладалося на колгоспи та радгоспи. На проведення цих робіт держава видавала їм кредити. За договорами з колгоспами і радгоспами лісопосадка та догляд за ними могли проводити машинно-тракторні станції і ці показники включалися їм у плани [2, с.132].

Так, у Київській області тільки під час весняного сезону 1949 р. було посаджено 3058 гектарів полезахисних лісових смуг [5, арк. 6]. Починаючи з 1949 р. щорічна площа лісопосадок у 3–4 рази перевищує обсяг рубок стиглого лісу [2, с.114].

Навесні 1950 р. колгоспи Запорізької області на своїх полях посадили і посіяли 7153 гектари полезахисних лісосмуг, виконавши річний план на 119,2 %. Велика робота була пророблена в Запорізькій області і по облісенню ярів і балок та насадженню лісу на пісках. В області не було плодоносних насаджень дуба. Восени 1950 р. область отримала до 800 тонн жолудів із лісгоспів півночі України [6, арк.54].

Практикувалася «шефська допомога колгоспам», коли лісники закладали лісові полоси. Наприклад, лісники Олександрівського лісгоспу на Кіровоградщині у 1950 р. заклали лісових полос на площі 3,2 га, саджанці на яких прийнялися на 97 %, а також взяли під лісорозвідник 0,5 га, отримавши вихід посадкового матеріалу на 120 % вище плану [6, арк.98]. У 1950 р. Ширяєвська ЛЗС на Одещині виконала план тракторних робіт на 117 %, перевиконали план посівів та посадки лісу, досягли приживлюваності лісу на 83 % [6, арк.71].

Праця лісничих стимулювалася. Так, у 1950 р. 6 працівників дільниці на Ворошиловоградщині за висадження сосни на площі 34 га, на якій показник сходження досяг 85 % отримали премію у розмірі 6 тис. крб. [6, арк. 37].

15.03. 1949 р. заступник міністра лісового господарства УРСР у доповідній записці зазначав, що у порівнянні з довоєнним періодом план посіву та посадки лісу збільшився у 2 рази (1 10000 гектарів проти 54 тис. га у 1940 р.), а план цих же робіт по степовим областям збільшився більше ніж утричі.

У 1949 р. організовано 15 лісозахисних станцій, а постановою Ради Міністрів УРСР та ЦК КП(б)У від 20 січня 1949 р. намічено організувати у 1950 р. – 20, 1951 р. – 25 лісозахисних станцій [7, арк. 45].

При вирощуванні лісів вперше почали широко використовувати різні машини [8, с.128]. Зі стенограми республіканської наради працівників лісгоспів та управлінь лісостепових областей УРСР від 5–6 серпня 1949 р., новоутворена Черкаська лісозахисна станція стала до роботи 28 березня 1949 р. Вже на початку роботи вона мала 16 тракторів, 10 плугів, 9 культиваторів, багато борін. На 15 березня 1949 р. станція була повністю укомплектована керівним та обслуговуючим персоналом, в першу чергу трактористами та причіплювачами. Отже станом на 1 липня 1949 р. станція виконала план з розкорчування – 214 га, оранки – 767 га, культивації – 638 га, боронування – 1192 га, тобто якщо взяти до уваги, що план у них був 10051 гектарів, то на той час вони його виконали 6753 га або 57 % [9, арк. 57].

Полезахисні лісові насадження, їх вирощення найбільшого розмаху досягло у 1949–1952 рр., після виходу у світ постанови Ради Міністрів і ЦК ВКП(б) від 20 жовтня 1948 р. про план перетворення природи. Відповідно до реалізації «великого плану перетворення природи» детально розписано де, яку лісосмугу із яких деревних порід вирощувати.

Упродовж 1949–1952 рр. колгоспи і радгоспи України щорічно своїми силами саджали і сіяли в середньому по 66000 гектарів полезахисних лісових смуг [8, с.159]. Це було вдвічі більше, ніж передбачалося урядовим планом.

Для створення державних, колгоспних та радгоспних захисних лісових смуг та облісення ярів, балок, берегів озер та рік у степових та лісостепових районах УРСР необхідна була маса посадкового матеріалу: сіянців деревних, чагарникових та плодкових порід, асортимент яких жорстко регламентувався. Підбиралися дерева й чагарники, які добре приживалися в ярах та на крутосхилах, були надзвичайно посухостійкими. Так, для створення колгоспних та радгоспних захисних смуг була розіслана на місця детальна рекомендація які саме і в яких районах саджати деревно-чагарникові породи [3, с.15–17].

У постанові Ради Міністрів УРСР та ЦК КП(б) України пропонувалось звернути особливу увагу на розведення у степових районах України дуба, як найбільш цінної та довговічної породи [9, с. 14]. Так, у доповідній записці заступника міністра лісового господарства УРСР від 15 березня 1949 р. зазначається наступне: «У відповідності з планом, затвердженим постановою ЦК КП(б)У від 1 березня 1949 р. Міністерство лісового господарства Української РСР зобов'язане відпустити колгоспам із своїх лісхозів для весняних робіт 100 тонн жолудів та 24280 тис. штук посадкового матеріалу» [7, арк. 13]. Крім того при посадках захисних насаджень рекомендувалось вводити 10–15 % плодкових дерев та чагарників [7, арк. 14]. З довідки сільськогосподарського відділу КПУ про виконання постанови Ради Міністрів від 20 жовтня 1952 р. № 3484 «Про створення нових та використання існуючих насаджень горіхоплідних порід» видно, що для посадки в полезахисних лісосмугах намагалися садити дерева горіхових порід.

З впровадженням у життя «великого плану перетворення природи» на теренах України організовувалась ціла супутня галузь в лісовому господарстві – розсадники, які також потребували чималих площ. Із вже згаданої нами вище доповідної записки заступника міністра від 15 березня 1949 р. черпаємо наступне: «Згідно з постановою Ради Міністрів СРСР від 24 квітня 1948 р. та постановою Ради Міністрів УРСР та ЦК КП(б)У від 20 січня 1949 р. організовуються 50 великих агролісомеліоративних розсадників на площі 4000 гектарів для забезпечення посадковим матеріалом лісгоспів та колгоспів» [3].

Упродовж 1949–1950 рр. в Україні організовано 2685 колгоспних, міжрадгоспних і державних лісорозсадників загальною площею 22780 га, створено 69 лізозахисних станцій, кілька степових лісгоспів і десятки степових лісництв, укомплектованих спеціалістами та необхідною технікою [2, с. 133].

Про те, настільки дієвим був захист від суховіїв лісосмугами, а лісові насадження ставали могутнім фактором регулювання ґрунтових вод, працівники сільського господарства могли пересвідчитися вже на своєму власному досвіді. Колгосп ім. Т. Шевченка Близнюківського району Харківської області у 1948 р. зібрав з площі 785 га, яка знаходилась під захистом молодих лісових смуг, зернових культур по 16,8 центнера з кожного гектара, а сусідній з ним колгосп «Червоний прапор», який не мав полезахисних лісових смуг, в тому ж році зібрав на своїх полях тільки по 10,5 центнерів з гектара [10, с. 5]. Колгосп ім. М. Будьонного Березівського району Одеської області, маючи на своїх полях 30 га полезахисних смуг, у 1948 р. під захистом цих смуг виростив озиму пшеницю по 30–33 центнери з кожного гектара, а на ділянках, не захищених смугами, урожай озимої пшениці вирощено по 21,7 центнера з гектара. Колгосп «Запорожець» Старобешівського району Сталінської області на полях, оточених полезахисними лісовими смугами, у 1947 р. зібрав урожай озимої пшениці по 40 центнерів з гектара, а з полів, не захищених полосами, по 21 центнеру з гектара.

На Присиваській агролісомеліоративній станції (Херсонщина), де у 1949–1951 рр. створено повну мережу лісосмуг, урожайність зернових була на 7–9 центнерів з одного гектара вища, ніж у Генічеському районі [8, с. 167].

Силами працівників Нижньо-Дніпровської станції Українського науково-дослідного інституту була проведена значна робота, що мала практичне значення. Інститутом був розроблений метод цільового внесення на ближній поверхні ґрунтів шляхом глибокої передпосадкової оранки. Цей метод відкривав перспективи в області заліснення пісків та мав добрі показники [11, арк. 116].

Але вже навіть на початковому етапі виконання «Великого плану перетворення природи» почали виникати певні труднощі. Так, із стенограми першої міжобласної кушової наради робітників лісного господарства України по захисному лісонасадженню від 12 лютого 1951 р. випливає, що, наприклад, по Харківському міжобласному управлінню лісового господарства, яке проводило роботу на території двох областей, Харківської та Полтавської, і до складу якого входило 14 лісгоспів, 4 діючих лізозахисних станцій, 10 крупних розсадників, підлеглих лісгоспам та 4 берерклетових господарств, план обліснення за 1950 р. був виконаний по Харківській області на 42,6 %, а по Полтавській на 50,7 %. При цьому загальний план заліснення державної смуги Білгород – Дон в межах Харківської області упродовж 1950 р. виконано вже на 80 % [6, арк. 79].

План посадки захисних лісових насаджень в Тернопільській області на 1962 рік для колгоспів області було доведено до 2275 га, а виконано план лише на 6 % [12, арк. 131].

Із 22,8 тис. гектарів насаджень загинуло 2,2 тис. га. Приживлюваність решти складала в середньому по Україні 70 % [13, арк. 174].

На початку 1950-х рр. у лісництві зіткнулися з проблемою загибелі нових насаджень. Так, про це говорилося на Першій міжобласній кустарній нараді робітників лісового господарства України по захисному лісонасадженню, яка проходила 12 лютого 1951 р. Вказувалося на загибель насаджень сосни в Ізюмському лісництві площею до 38 тис. га, у Куйбишевському лісництві 800 га нових насаджень шовковиці були пошкоджені гусінню [6, арк. 61]. В урядовій довідці зазначалось, що не

зважаючи на багатозначність лісових насаджень, вони все ще створювались у незначних обсягах, а там де вони були, їх знищували шляхом випасу худоби чи навіть вирубування [14, арк. 11].

Часто непродумано порушувалася сівозміна, знищувалися лісові смуги. Лише за квітень – вересень 1951 р. органами Міністерства сільського господарства УРСР виправлено внутрішньогосподарський землеустрій 69 колгоспів і перероблено його проекти у 210 колгоспах [15, с.18].

Характерними були й фінансові негаразди. Як доповідав директор Черкаської лісозахисної станції Київського управління на республіканській нараді працівників лісгоспів та управлінь лісостепових областей УРСР, лісозахисні станції «із самого початку свого існування були представлені самі собі»: Черкаська лісозахисна станція не мала спеціальних машин, не мала тракторів. Таким чином, посадка в основному здійснювалася вручну і згідно нормативів колгоспникам повинні мали заплатити по 25 крб за га. Проте план перезатверджено із закладанням механізованого шляху посадки, який передбачав лише 14 крб. за га. Таким чином, договір з колгоспниками укладався за одним планом, а оплату потрібно було здійснити після виконання робіт вже за іншим [9, арк. 56].

Як визнавалося на міжобласній нараді передовиків лісового господарства УРСР, що проходила у лютому 1953 р., Мінлісгосп незадовільно підходив до планування та постатейному фінансуванню витрат, створюючи у роботі «незрозумілості» з фондом зарплатні та адміністративно-управлінськими витратами. У свою чергу несвоєчасна виплата зарплат призводило до падіння трудової дисципліни [11, арк. 12]. Не забезпечувалася і охорона лісонасаджень від самовільного вирубування [16, арк. 9].

Особливістю радянської державної системи була та обставина, що спрямованість прийнятих рішень прямо залежала від особи керівника країни. Це положення добре підтверджується на прикладі реалізації в Україні «Великого плану перетворення природи», важливою складовою якого було полезахисне лісонасадження. У березні 1953 р. помер Й.Сталін, а нові керівники не вважали за доцільне проводити роботи зі створення штучних лісів. Реалізацією такого політичного рішення стала постанова Ради Міністрів СРСР від 20 квітня 1953 р. № 1144, якою припинялися роботи по захисному лісорозведенню. Лісозахисні станції були ліквідовані, техніку і приміщення від них забрали, посади агролісомеліораторів у всіх державних органах скоротили, а також скасували оперативну державну звітність по захисному лісорозведенню. Все це різко знизило відповідальність колгоспів та радгоспів та сільськогосподарських органів за збереження уже створених лісопосадок і проведення протиерозійних заходів. З 1953 р. майже всі колгоспи припинили виділяти агролісомеліоративні ланки. Багато колгоспів не виділяло і колгоспних лісоводів [16, арк. 9].

Інвентаризаціями було встановлено, що внаслідок послаблення уваги до цих питань загинуло 58 % лісосмуг, створених після 1949 р. Виконання робіт по захисному лісорозведенню в обсягах і у строки, які були передбачені постановою від 20 жовтня 1948 р., дало б можливість Україні створити повну систему, зокрема полезахисних лісових смуг, зберегти землю, ріки та водойми, захистити землю від вітрової та водної ерозії, звести до мінімуму шкоду від посух та суховіїв та одержувати високі та сталі урожаї. За даними лісогосподарських органів, 75 % коштів та праці, витрачених на захисне лісорозведення у 1949–1953 рр., не принесли ніякої користі. За даними П. Вакулюка, прямі збитки в цінах 1953 р. становили 18 млн крб. [17, с.485].

Також слід звернути увагу на те, що стратегія та тактика полезахисних робіт не були тоді продумані до кінця, роботи проводилися поспіхом, часто лише «для плану». Заважав волюнтаризм, схематизм і шаблон у виконанні робіт, ігнорувався віковичний досвід лісо вирощування [2, с. 135].

На Республіканській нараді працівників лісостепових областей Української РСР у серпні 1949 р., як зазначав старший лісничий Глухівського лісгоспу Хтанін, їм доручено догляд за колгоспними посадками, але у 1948 р. вони з цим завданням не впорались, бо постанова вийшла наприкінці жовтня, і починати роботи треба було взимку. Проте не було навіть фізичної можливості перевірити ґрунти взимку, в навесні ці ґрунти були підготовлені неякісно. Незважаючи на велику перевантаження працівників потрібно було ще знаходити час для перевірки якості колгоспних посівів [9, арк.80]. У багатьох господарствах не вистачало посадкового матеріалу. Часто лісосмуги саджали з порід, що не відповідали місцевим ґрунтово-кліматичним умовам [18, арк. 486].

У 1950 р. колгоспи і радгоспи України одержали з Москви розпорядження, згідно з яким площа міжсмужних полів повинна бути не більшою 100 га. У південних районах України при такому розміщенні лісосмуг не могло бути й мови про ефективний захист ланів. По всій території України, незалежно від ґрунтово-кліматичних умов застосовувався гніздовий спосіб створення лісосмуг, запропонований так званим «народним академіком» Т. Лисенком. Наприклад, у 1951 р. планом було передбачено закласти 80 тис. га полезахисних лісових полос, з них 60 тис. га мали здійснюватись гніздовим способом. Цей план був навіть перевиконаний: всього висаджено 97,2 тис. га, з них гніздовим способом на 74,4 тис. га був здійснений посів жолудя навесні, а вже восени

колгоспи провинні були здійснити лушення та оранку ґрунтів на всіх широких міжряддях [4, арк. 174]. Проте цей спосіб не міг гарантувати бажаного результату, адже Т. Лисенко рекомендував вирощувати лісосмуги без догляду разом з зерновими сільськогосподарськими культурами і без спеціального обробітку ґрунту. Рекомендації Т. Лисенка, затверджені урядом, були для всіх виконавців обов'язковими. Держплан СРСР та Міністерство фінансів не виділяли коштів на обробіток ґрунтів і догляд за лісосмугами, а це й приводило до їх загибелі [2, с. 135].

Колегія Міністерства лісового господарства УРСР у 1951 р. створила комісію з учених і виробників, яка обстежила полезахисні лісові смуги України і встановила, що дубочки під покровом зернових культур і без догляду ростуть дуже погано, в більшості випадків гинуть. Розглянувши матеріали роботи комісії, колегія Мінлісгоспу УРСР прийшла до висновку, що рекомендації Т. Лисенка мають антинауковий характер і приносять колосальну шкоду. Колегія запропонувала підлеглим міністерству, підприємствам створювати лісосмуги та інші лісонасадження рядовим способом. Це рішення викликало в партійних, урядових, особливо у наукових колах, де всі посадки займали прихильники Т. Лисенка, значне незадоволення [2, с. 137]. Більша частина лісосмуг, закладених за способом Т. Лисенка, загинула. Замість того, щоб зробити висновки і переорієнтуватися на перевірену практикою технологію лісовирощування, відповідні відомства та органи влади почали дискредитувати саму ідею полезахисного лісорозведення, говорилося, що воно нібито немає особливого значення і не заслуговує на увагу, яку йому приділяло.

Занепаду лісокультурної справи сприяло і те, що весною 1953 р. Міністерство лісового господарства Української РСР ліквідовано. 12 травня 1953 р. прийнято постанову Ради Міністрів Української РСР і ЦК КП(б)У «Про припинення робіт із створення державної захисної лісової смуги на берегах річки Сіверський Донець, лісових насаджень на пісках, в ярах і балках і про припинення обов'язкового для колгоспів і радгоспів державного планування». На її підставі закривалися розсадники з вирощування саджанців, землі, вилучені у колгоспів і радгоспів під нові ліси, поверталися колишнім землекористувачам. Колгоспи та радгоспи, скориставшись моментом, значні площі лісосмуг і захисних лісонасаджень переорали або знищили худобою [2, с. 137]. З тематики наукових установ забиралися всі теми, пов'язані з цією проблемою.

З того часу полезахисне лісорозведення неодноразово зазнавало періодів короточасного піднесення і тривалого занепаду, а новостворювані лісосмуги продовжували гинути.

Цікаві дані по Луганській області наводив начальник управління лісовим господарством та лісозаготівлі України А. Симоненко. Проведена восени 1960 р. інвентаризація всіх полезахисних лісонасаджень на землях колгоспів, виявила гибель посадок приярово-балочних та висаджених на пісках на площі – 3,6 тис. га. Це пояснюється тим, що питанню захисного лісорозведення як в колгоспах, так і в районних організаціях не приділяється належної уваги [18, арк. 9]. На початку 1960-х рр. керівництво здійснило спробу виправити ситуацію, було прийнято спеціальну постанову № 1541 від 12 вересня 1960 р. «Про заходи по охороні ґрунтів і захисних лісонасаджень на території УРСР» [18, арк. 1]. Проте плани посадки захисних лісових насаджень систематично не виконувались. Дійшло до того, що в ряді областей Української РСР у 1962 р. план зі створення полезахисних лісосмуг був виконаний лише на 6–12 % [12, арк. 131].

Причини крилися у тому, що плани по створенню захисного лісонасадження нічим не підкріплювались, фактично створюючи лише додаткові проблеми для колгоспів та радгоспів. Не було створено умов для забезпечення садивним матеріалом, а механізований догляд за вже висадженими лісосмугами не здійснювався.

Таким чином, практично відразу після прийняття постанови «Про план полезахисних лісонасаджень, впровадження травопільних сівозмін, будівництва ставків та водойм для забезпечення високих та стійких врожаїв у степових та лісостепових районах європейської частини СРСР» розпочалися активні роботи з реалізації передбачених нею заходів.

Створенням полезахисних лісосмуг займалися як держава, так і колгоспи, формуючи потужну організаційну та матеріально-технічну базу, яка дозволила упродовж декількох років закласти основу системи полезахисних лісосмуг. Проте у ході реалізації в життя цих проектів проявилися й негативні чинники – шаблонне виконання вказівок щодо методів висадження лісосмуг, поспішність робіт, фінансові негаразди, волонтаризм, які призводили до зниження ефективності робіт та не дозволили завершити створення запланованої системи лісосмуг.

Список використаних джерел

1. Гак Д. В. Великие стройки коммунизма и преобразование природы / Д. В. Гак, И. Н. Романенко. – Симферополь: Крымиздат, 1952. – 117 с.; Кошелев Ф. П. Величественные сталинские стройки коммунизма и их народнохозяйственное значение / Ф. П. Кошелев. – М.: Госполитиздат, 1952. – 168 с.; Сумський Л. М. Величні будови комунізму / Л. М. Сумський. – К.: Рад. школа, 1951. – 72 с.; Вакулук П. Г. Нариси з історії лісів України / П. Г. Вакулук. – Ф.: Поліфраст, 2000. – 624 с.; Литвин В. М. Україна у першому повоєнному десятилітті

(1949–1955) / В. М. Литвин. – К.: Лі-Терра, 2004. – 240 с.; Кіндюк Б. В. Лісове законодавство України: історико-правове дослідження (1917–2011 рр.): автореф. дис. докт. юрид. наук 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Б. В. Кіндюк. – Х.: [б. и.], 2013. – 34 с. 2. Вакулук П. Г. Лісовідновлення та лісорозведення в Україні / П. Г. Вакулук, В. Л. Самоплавський. – Х.: Прапор, 2006. – 384 с. 3. Постанова № 76 Ради Міністрів Української РСР та Центрального комітету КП(б) України від 20 січня 1949 року «Про єдиний план заліснювальних робіт по створенню захисних лісонасаджень, про впровадження травопільних сівозмін, будівництво ставків і водойм для забезпечення високих і сталих урожаїв у степових і лісостепових районах Української РСР». – 5105–1-77–4. 4. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України), ф. 1, оп. 80, спр. 944. 5. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 80, спр. 817. 6. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України), ф. 5105, оп. 1, спр. 265. 7. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 80, спр. 816. 8. Вакулук П. Г. Ліс і людина / П. Г. Вакулук. – К.: Урожай, 1989. – 270 с. 9. ЦДАВО України, ф. 5105, оп. 1, спр. 88. 10. Шенников А. П. Пути увеличения кормовых ресурсов животноводства на берегах водохранилищ / А. П. Шенников // Природа. – 1954. – № 5. – С. 52–56. 11. ЦДАВО України, ф. 5105, оп. 1, спр. 512. 12. ЦДАВО України, ф. 5105, оп. 2, спр. 374. 13. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 80, спр. 344. 14. ЦДАВО України, ф. 5106, оп. 1, спр. 360. 15. Кошелев Ф. П. Величественные сталинские стройки коммунизма и их народнохозяйственное значение. – М.: Госполитиздат, 1952. – 168 с. 16. ЦДАВО України, ф. 5105, оп. 2, спр. 242. 17. Вакулук П. Г. Нариси з історії лісів України / П. Г. Вакулук. – Ф.: Поліфраст, 2000. – 624 с. 18. ЦДАВО України, ф. 5105, оп. 2, спр. 242.

Анна Чепурда

ВОПЛОЩЕНИЕ В ЖИЗНЬ ПЛАНОВ ОБЛЕСЕНИЯ РЕГИОНОВ УКРАИНЫ: ИСТОРИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Исследовано воплощение в жизнь планов облесения степных и лесостепных регионов Украины в период после окончания Второй мировой войны в соответствии с «великим планом преобразования природы». Показаны мероприятия советской власти по созданию системы полезащитных лесополос, предусмотренных «великим планом преобразования природы».

Ключевые слова: «великий план преобразования природы», лесонасаждения, мелиорация земель, полезащитные лесополосы, противозерозионные работы.

Anna Chepurda

IMPLEMENTATION OF THE PLAN AFFORESTATION REGIONS OF UKRAINE: HISTORICAL PERSPECTIVE

There was investigated the implementation of afforestation plans of steppe and forest steppe regions of Ukraine in the period after the Second World War according to «the Great Plan of nature transformation». The following measures of the Soviet government to establish shelterbelts system provided by the Great plan of nature transformation are shown.

Key words: «The great plan to transform nature», afforestation, land reclamation, shelterbelts, erosion work.